

DE WATER

WATERBELEID EN -BEHEER IN UITVOERING, JULI 2005, NUMMER 108

NIEUWS, ACHTERGRONDEN, MENINGEN

- 4** Iedereen werkt tegelijkertijd aan waterplannen
- 7** Mensen berokkenen waterdieren gehoorschade
- 12** Leren over water begint op school
- 14** Een Staats-Spaanse linie als waterberging

COLOFON

DE WATER is een uitgave van het Directoraat-Generaal Water van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en van de uitvoeringsorganisatie Nationaal Bestuursakkoord Water (IPO, VNG, Unie van Waterschappen en de ministeries van V&W, VROM en LNV). Het magazine geeft nieuws, achtergronden en meningen over het actuele waterbeleid en de uitvoering daarvan en bericht over activiteiten in het kader van

De in dit blad gepubliceerde meningen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het beleid van de hierboven genoemde organisaties. Geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen uit De Water is toegestaan, mits met bronvermelding.

REDACTIE:

Redactie: Rob Bijnsdorp (BCP), Ine Bruijns (BCP), Henri Cormont (fotoredactie, AGI), Kees Poot (DWW), Saskia Ras (DGW), Karin Teunissen (RIZA), Maartje Thijssen (waterschap Brabantse Delta), Inka Vogelaar (Unie van Waterschappen), Wim van Wijk (BCP).

FOTOGRAFIE:

Rijkswaterstaat, AGI (tenzij anders vermeld).

BASISONTWERP EN VORMGEVING:

Eindeloos, Den Haag.

DTP:

Eurostaq, Amsterdam.

DRUK:

Antilope, Lier (België).

REDACTIEADRES EN ABONNEMENTENADMINISTRATIE:

Bijnsdorp Communicatie Projecten (BCP), postbus 194, 1000 AD Amsterdam.
Telefoon: (020) 320 82 60, e-mail: info@bcp.nl.

De digitale versie van De Water is te vinden op <http://projecten.nederlandleeftmetwater.nl> onder 'nieuws'.

ISSN: 0926-3462.

Dit magazine is gedrukt op chloorvrij papier.

Maatschappelijke organisaties praten mee over decernota

In de maanden april, mei en juni zijn bilaterale gesprekken gevoerd met maatschappelijke organisaties over de hoofdlijnen van de decernota 2005. Deze rijksnota is een van de tussentijdse producten op weg naar de stroomgebiedbeheersplannen in 2009. Een belangrijk onderdeel van de nota is het vaststellen van bandbreedtes waarbinnen maatregelenprogramma's kunnen worden uitgewerkt. De ruimte voor de oplossingsrichtingen wordt mede bepaald door de maatschappelijke effecten van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Daarom is de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties bij de nota 2005 van belang. Aan de organisaties is gevraagd om, als zij dat nodig achten, ook schriftelijke inbreng te leveren. In het najaar volgt een themabijeenkomst van het Overlegorgaan Waterbeheer en Noordzeeaangelegenheden (OWN) over de conceptnota 2005.

Dit alles vloeit voort uit afspraken die in oktober 2004 zijn gemaakt over hoe maatschappelijke organisaties op landelijk niveau worden betrokken bij de implementatie van de KRW. Op hoofdlijnen gebeurt dat via bijeenkomsten van het OWN. Verder zitten organisaties vanuit hun specifieke kennis en expertise in diverse clusters. Ten slotte is afgesproken dat ook andere vormen van betrokkenheid mogelijk zijn, bijvoorbeeld bilaterale gesprekken. Deze afspraken zijn door het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water van 15 november 2004 bekrachtigd.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van VenW, DG-Water, Silvia Schikhof, tel. (070) 351 93 30

Goedkeuring voor Wieringerrandmeer

De gemeenteraden van Wieringen en Wieringermeer en Provinciale Staten van Noord-Holland hebben groen licht gegeven voor de aanleg van een groot meer dat Wieringen zijn oude status van eiland teruggeeft. Het Wieringerrandmeer wordt aan de westzijde verbonden met het Amstelmeer en aan de oostzijde met het IJsselmeer. Rondom het meer moet ruimte komen voor 1800 woningen, natuur, bedrijvigheid en recreatie. Met het project willen gemeenten en provincie een impuls geven aan de hele kop van Noord-Holland. De totale kosten bedragen 340 miljoen euro.

Het planconcept wordt nu uitgewerkt en er moeten garanties komen voor de bedragen in de begroting. Eind dit jaar, begin volgend jaar worden alle afspraken definitief vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.

Als raden en Staten met die overeenkomst instemmen, zal het project in fasen worden uitgevoerd. De stuurgroep van het project Wieringerrandmeer is op zoek naar meer samenwerkingspartners. 'Zonder betrokkenheid van overheidsorganen als het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Dienst Landelijk Gebied en Staatsbosbeheer wordt het een moeilijk verhaal. Daarom willen we ze graag betrekken bij de uitwerking van het concept tot een realiseerbaar plan,' aldus de Noord-Hollandse gedeputeerde Hooijmaijers. Hij betitelt het project als 'een unieke kans om een nieuw stukje Nederland te creëren'.

MEER INFORMATIE:

Projectbureau Wieringerrandmeer, Gerlinde van Raalte, tel. (023) 514 37 76

GRATIS ABONNEMENT OP DE WATER

U wilt op de hoogte worden gehouden van ontwikkelingen in het waterbeleid en -beheer en de campagne Nederland leeft met water? Vul dan de bon in voor een gratis abonnement en stuur deze gefrankeerd naar: De Water, postbus 194, 1000 AD Amsterdam. U kunt de gegevens ook per e-mail sturen naar: info@bcp.nl

BEDRIJF/INSTELLING

AFDELING

NAAM

ADRES

POSTCODE EN WOONPLAATS

E-MAILADRES

Schop de grond in voor project Zandmaas

Donderdag 23 juni was een heuglijke dag voor de Maaswerken. Limburgs gedeputeerde Vestjens gaf samen met bestuurders van waterschappen en gemeenten, en geholpen door schoolkinderen, boven op een groene kade in Venlo het startsein voor de uitvoering van het project Zandmaas. De versterking van de kade is een van de vijftig maatregelen uit het project die moeten waarborgen dat in 2015 de kans op overstromingen in het Maasstroomgebied is teruggebracht tot hoogstens 1: 250 per jaar.

Het project Zandmaas is een van de deelprojecten van de Maaswerken. Het omvat het traject tussen Roermond en Den Bosch. In 1997 is de planvorming begonnen. Veel tijd is uitgetrokken voor inspraak en communicatie met de belanghebbenden. Ook zijn er twee proefprojecten opgezet. In 2002 is een aantal bezwaren voorgelegd aan de Raad van State die in 2003 uitspraak heeft gedaan. Dat heeft weer geleid tot aanpassing van de plannen. Maar nu is de uitvoering dan toch echt begonnen. Het project Zandmaas beoogt de veiligheid te verbeteren door rivierverruiming én het versterken van groene en verharde kades. De Maas wordt op een aantal plaatsen verbreed en verdiept en er komen retentiebekken. In totaal is voor de Zandmaas een

budget van 473 miljoen euro beschikbaar (voor planvorming en uitvoering). Ongeveer 100 miljoen euro wordt opgebracht door private partners. Zij zullen twee hoogwatergeulen aanleggen, een omvangrijk werk dat vijf tot acht jaar in beslag neemt. De aanbesteding van deze twee maatregelen heeft de vorm gekregen van zogenaamde 'zelfrealisatie'. Dat wil zeggen dat de particuliere bedrijven zelf van A tot Z verantwoordelijk zijn voor de uitvoering, dus inclusief het aanvragen van vergunningen. Het is voor private ondernemers interessant om hierin te investeren vanwege de zandwinning. Ook het deelproject Grensmaas wordt op deze manier aanbesteed.

Verhoging en versterking van de kades zoals in Venlo is een taak van het rijk. In 2007 moeten ze het gewenste beschermingsniveau hebben, waarna er tot 2008 gelegenheid is om ze af te werken. Uiteindelijk komt het beheer en onderhoud van de kades in handen van het waterschap.

MEER INFORMATIE:

Rijkswaterstaat Maaswerken, afdeling communicatie,
tel. (043) 387 03 10, www.maaswerken.nl

FOTO: MAASWERKEN

Baggertempo gaat omhoog

Het tempo waarin de vaarwegen worden gebaggerd, gaat flink omhoog. In 2020 zal de achterstand in het onderhoudsbaggerwerk geheel zijn weggewerkt. Maar het extra saneringsbaggerwerk laat nog even op zich wachten, zo blijkt uit het kabinetsstandpunt over waterbodems. Om het baggeren in de regionale wateren te stimuleren stelt het kabinet maatregelen in het vooruitzicht die het baggeren goedkoper moeten maken. Tot slot stort het kabinet zo'n 20 miljoen euro extra in de SUBBIED-pot.

Toen in 2002 het Tienjarens scenario Waterbodems uitkwam, stelde het kabinet eerst inzicht te willen hebben in de kosten en baten van al het baggerwerk dat hoognodig gedaan moest worden. Nu die analyse van de maatschappelijke kosten en baten (afgekort: mkba) – uitgevoerd door het advies-

centrum voor waterbodems AKWA – er ligt, heeft het kabinet eind mei een standpunt ingenomen.

Over het onderhoudsbaggerwerk in rivieren, kanalen en andere rijksvaarwegen heeft het kabinet bepaald dat het tempo zodanig omhoog moet dat de achterstand in 2020 geheel moet zijn weggewerkt. Maar een besluit over het baggerwerk dat puur de waterkwaliteit ten goede komt, zal nog even op zich laten wachten. Het kabinet vindt dat dit baggerwerk past in alle maatregelen die onder de Europese Kaderrichtlijn Water zullen worden uitgevoerd. Omdat voor die werken nu ook juist een mkba is gestart, wacht het kabinet de uitkomsten daarvan af.

Om het op diepte brengen van de regionale wateren te bevorderen, komt de regering binnenkort met regels die het 'op de kant zetten' van de specie vergemakkelijken.

Daarnaast is onlangs een convenant gesloten dat de aanleg van regionale baggerdepots tot doel heeft. Zo'n 'depot in de buurt' verlaagt de transportkosten van verontreinigde bagger die niet op de kant gezet kan worden, aanzienlijk.

Als laatste maatregel heeft het kabinet het plafond van de SUBBIED-regeling verhoogd. Deze stimuleringsregeling, ingesteld in 2003, is zo succesvol, dat de tachtig miljoen euro binnen de kortste keren overvraagd was. Ook uitbreiding tot 100 miljoen bood maar even soelaas, reden waarom het kabinet nu heeft besloten nog eens 20 miljoen ter beschikking te stellen aan gemeenten en waterschappen die zich met baggerprojecten melden.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van VenW, DG-Water, Sjoerd Hoornstra,
Sjoerd.Hoornstra@minvenw.nl

Iedereen werkt tegelijkertijd aan waterplannen

BLAUW KNOOPPUNT: REGIONAAL WATER KOMT UIT IN RIJKSWATER (VELUWEMEER)

De manier waarop de waterplannen van rijk, provincies, waterschappen en gemeenten totstandkomen, gaat veranderen. De overheden moeten daarvoor intensiever gaan samenwerken. Het 'Werkprogramma WB21/Kaderrichtlijn Water 2005-2009' beschrijft het proces, de producten, taken en verantwoordelijkheden van alle partijen om te komen tot het stroomgebiedbeheersplan in 2009. Dit werkprogramma is in april vastgesteld door het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water.

WATERPLANNEN

'Het stroomgebiedbeheersplan is een operationeel plan dat aangeeft hoe Nederland het integraal waterbeheer op stroomgebiedsniveau gaat uitvoeren. Het zal een compilatie worden van de waterplannen van alle overheden. Eind 2009 zal Nederland vier stroomgebiedbeheersplannen vaststellen voor de Rijn, Maas, Schelde en Eems voor de eerste beheersperiode van 2009-2015', vertelt Jaap Verhulst, programmaleider Uitvoering Nationaal Bestuursakkoord Water van DG-Water van het ministerie van VenW. 'Dat is een hele klus, want de plannen moeten op alle niveaus tegelijkertijd worden opgesteld en eind 2009 gelijktijdig worden vastgesteld. Er zal daardoor veel worden afgestemd en samengewerkt.' Het werkprogramma WB21/Kaderrichtlijn Water 2005-2009 geeft op hoofdlijnen aan hoe de overheden gaan samenwerken om het stroomgebiedbeheersplan tijdig af te hebben. Verhulst: 'Zo'n vijfhonderd gemeenten, 26 waterschappen, twaalf provincies en het rijk moeten daarvoor aan de slag. Het maken van afspraken hierover moet je goed plannen. Bovendien is het proces van de opstelling van het stroomgebiedbeheersplan niet alleen een verhaal van overheden. Ook private partijen zijn belangrijk voor de uitvoering. We nodigen ze daarom uit om mee te denken. Voorbeelden zijn de industrie, landbouw, natuur- en terreinbeheerders en de recreatiesector. Het bestuurlijke proces naar het stroomgebiedbeheersplan is een omvangrijke operatie.'

Cycli

In 2005, 2006 en 2007 komen er drie nieuwe rijksnota's. Deze kunnen beschouwd worden als tussentijdse producten voor bestuurlijke besluitvorming vóór het concept-

stroomgebiedbeheersplan eind 2008 en het stroomgebiedbeheersplan eind 2009. Belangrijke informatie voor deze nota's komt ook uit de regio's. De kosten worden in de nota's steeds in beeld gebracht, in 2005 nog grof, maar gaandeweg steeds preciezer.

De eerste nota, de decembernote 2005, geeft een overzicht van alle beleidsonderwerpen van WB21 en de KRW en laat zien hoeveel het bestaande beleid bijdraagt aan de doelen in 2015. Op basis daarvan kunnen aanbevelingen worden gedaan voor het prioriteren en waar nodig bijstellen van het beleid. Voor de resterende problemen worden oplossingen beschreven en er worden voorstellen gedaan voor specifieke kaders en uitgangspunten die het vervolgproces zowel landelijk als regionaal structureren. Zo worden er kaders gegeven voor het maken van afspraken op blauwe knooppunten en kaders voor het afleiden van ecologische doelen in sterk veranderde en kunstmatige waterlichamen. De tweede nota, in december 2006, schetst een eerste beeld

JAAP VERHULST

van de totale opgave waar Nederland voor staat bij de uitvoering van WB21 en de KRW samen. Het rijk geeft in de nota de hoofdlijnen weer van het beleid ten aanzien van de doelen en maatregelen in de periode 2010-2015. Samen met de uitkomst van een evaluatie van het Nationaal Bestuursakkoord Water geeft de nota een overzicht van de politiek-bestuurlijke vraagstukken die in de komende kabinetsperiode moeten worden opgelost.

De nota 2007 levert de basis voor de verschillende overheden en regio's om vast te stellen welke bijdrage zij zullen leveren aan het halen van de doelen. Deze bijdragen worden opgenomen in het concept-stroomgebiedbeheersplan eind 2008. Na een inspraakronde over dit concept zal het definitieve stroomgebiedbeheersplan eind 2009 moeten worden vastgesteld.

Verhulst schetst dat de partijen in het werkproces enkele malen een cyclus doorlopen. 'We kijken naar het doel, formuleren de bijbehorende opgave, beschrijven vervolgens de maatregelen en proberen de consequenties in beeld te krijgen. Op basis hiervan beslissen we of het doel naar beneden of boven moet worden aangepast. Als dat zo is, dan doorlopen we weer zo'n cyclus. Ik verwacht twee of drie cycli te doorlopen in 2005, 2006 en 2007. Als uiteindelijk de doelen en maatregelen helder zijn, kunnen we ons richten op de taakverdeling tussen de verschillende overheden.'

Regionale betrokkenheid

Roel van Wolfswinkel van de provincie Flevoland, voorzitter van het Regionaal Ambtelijk Overleg Rijn-Midden, is positief gestemd over het geschetste proces in het werkprogramma. 'Wij zijn blij met de aandacht en ruimte die de regio's in een vroeg stadium in het werkprogramma hebben gekregen. Vroeger werd er vooral vanuit de wetenschappelijke instituten gewerkt aan de KRW en WB21. Kaders kwamen vaak te laat beschikbaar of waren nauwelijks bruikbaar. Het werkprogramma voorziet nu in een vroegtijdige betrokkenheid vanuit de regio, waarbij ook de regionale ervaringen worden gebruikt. Dit is ook wel nodig, want de tijd is kort. Onze bereidheid is groot om gezamenlijk op te trekken. De insteek van bottom-up is goed. 'Wat betekent het werkprogramma nu concreet voor degene die een waterplan moet schrijven? 'Nu de plannen van rijk, provincies, waterschappen en gemeenten tegelijkertijd moeten worden opgesteld, moeten we vaker en eerder met elkaar om de tafel zitten', vertelt Van Wolfswinkel. 'Een meerwaarde is dat de horizontale interactie tussen water en aanpalende beleidsvelden zoals economie en ruimtelijke ordening, meteen kan worden meegenomen. Dat vind ik positief.' Een andere verandering is dat de regionale partijen niet meer zelf hun vergaderingen kunnen plannen. Dat wordt nu van bovenaf bepaald. Van Wolfswinkel: 'Wij hebben onze eigen vergadercycli daar zo goed mogelijk op afgestemd. Dat is niet erg, maar vergt wel veel flexibiliteit van de regio.'

Pragmatisch

Het werkprogramma vraagt om een integrale benadering van WB21 en de KRW. Rijn-Midden gaat hier pragmatisch mee om. Van Wolfswinkel: 'Het is fantastisch om WB21 en de KRW aan elkaar te willen knopen, maar we moeten niet overdrijven. We moeten ervoor waken dat we overal

energie in stoppen, en uiteindelijk niets bereiken. Voor ons is het hoofddoel de implementatie van de KRW. Waar mogelijk, nemen we WB21 mee. En dat geldt ook andersom: waar we maatregelen voor WB21 nemen, kijken we meteen of we daarmee de KRW-doelen kunnen dienen.'

Van Wolfswinkel is benieuwd hoe het stroomgebiedbeheersplan eruit zal gaan zien. Rijn-Midden zal in de tweede helft van dit jaar alvast een concept-stroomgebiedbeheersplan maken, als instrument voor discussie. 'Dit is vergelijkbaar met de artikel 5-rapportage voor de KRW, die we ook al zo goed mogelijk in een vroeg stadium hebben opgesteld. Dat geeft je inzicht in de dingen die je nog niet weet en waar je aan moet werken.'

Van Wolfswinkel is positief over de moeite die V&W doet om de verticale afstemming met provincies, waterschappen en gemeenten van de grond te krijgen. Een zorgpunt vindt hij evenwel de samenwerking op rijksniveau, bijvoorbeeld met de ministeries van LNV en VROM. 'Ik zie nog niet veel van een gezamenlijke strategie van deze ministeries.' Verhulst begrijpt deze zorg, en geeft aan dat de ministeries van VROM en LNV binnenkort aan het Landelijk Bestuurlijk Overleg Water zullen deelnemen om de samenhang op rijksniveau te versterken. Hij vindt het niet onoverkomelijk dat er vanuit het rijk soms verschillende geluiden hoorbaar zijn. 'Dat is inherent aan onze manier van werken', vindt hij. 'Maar na besluitvorming moet dit wel afgelopen zijn; dan mag er maar één geluid over blijven.'

Zowel Van Wolfswinkel als Verhulst vindt de betrokkenheid van gemeenten een knelpunt. De gemeenten hebben vaak te weinig capaciteit om effectief mee te kunnen draaien in de besluitvorming. Terwijl veel ingrepen op gemeentelijk niveau moeten gebeuren, zoals de aanpak van riooloverstorten, duurzaam bouwen en de onkruidbestrijding op verhardingen. Daarom wordt nu hard gewerkt aan een stimuleringsprogramma, waarbij gemeenten stelselmatig en gestructureerd worden betrokken bij de besluitvorming voor de stroomgebiedbeheersplannen. In dit stimuleringsprogramma worden de gevolgen van het nieuwe waterbeleid voor gemeenten in beeld gebracht. Tegelijkertijd worden de activiteiten van gemeenten terugvertaald naar het stroomgebiedniveau.

Samenwerking

Het werkprogramma heeft geen wettelijke status. Het bekrachtigt de wil tot samenwerking en coördinatie van alle partijen, maar heeft geen verplichtend karakter. Toch maakt dat volgens Van Wolfswinkel geen verschil. 'Het vertrekpunt is dat we willen samenwerken. De regio zal er alles aan doen om zelf goede oplossingen te vinden en

goede afspraken te maken. Ik heb er vertrouwen in dat we de klus gezamenlijk gaan klaren.' Verhulst gaat ervan uit dat de regionale en lokale waterbeheerders en bestuurders hun deskundigheid aanwenden en hun verantwoordelijkheid nemen. 'Ik hoop dat zij zelf creatief zoeken naar wat in hun eigen gebied de meest verstandige oplossing is. Vanuit het rijk moet dit wel ingekaderd worden, maar wij willen dit proces in de regio vooral ondersteunen.'

KT

MEER INFORMATIE:

Ministerie van VenW, DG-Water, Jaap Verhulst, tel. (070) 351 86 75, jaap.verhulst@minvenw.nl

Provincie Flevoland, Roel van Wolfswinkel, tel. (0320) 26 54 26, wolfswinkel@flevoland.nl

Het werkprogramma is te bekijken op www.kaderrichtlijnwater.nl, onder 'publicaties', 'Overige officiële Nederlandstalige publicaties'.

Gedempt getij krijgt toch een kans in Lauwersmeer

De terugkeer van een beetje getij in het Lauwersmeer is nog niet van de baan. Het Bestuurlijk Overleg Watervisie Lauwersmeer (BOWL) is teruggekomen van zijn besluit van april om deze variant terzijde te schuiven. Aan de hand van een quick scan zullen nu de gevolgen voor de natuur worden onderzocht. In september neemt het BOWL vervolgens een besluit of een uitvoeriger onderzoek nodig is, of dat de getijvariant definitief van tafel gaat.

Op 15 april presenteerden het Wetterskip Fryslân, Waterschap Noorderzijlvest, de provincies Fryslân en Groningen – die samen het BOWL vormen – de eerste resultaten van een onderzoek dat tot een visie op het waterbeheer in en rond het Lauwersmeer moet leiden. Daarin zijn vier verschillende manieren van waterbeheer bekeken, waaronder het toelaten van gedempt getij via de spuilsuizen bij Lauwersoog. Juist die estuariene variant wilde het BOWL uitsluiten van het verdere onderzoek. Als reden noemde het BOWL dat de gunstige gevolgen voor de natuur van het overstromen en droogvallen van zandplaten aan het eind van deze eeuw waarschijnlijk ongedaan zullen zijn gemaakt als gevolg van de voorspelde zeespiegelrijzing. De samenwerkende natuurorganisaties vonden het onbegrijpelijk dat het BOWL de estuariene variant terzijde schoof. In hun eigen watervisie, die de milieufederaties van Groningen,

Friesland en Drenthe, plus de Waddenvereniging, It Fryske Gea, het Groninger Landschap, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten eind april presenteerden, spraken de natuurorganisaties zich juist uit voor invoering van de getijvariant. Verder wezen zij op een onderzoek van het nationaal park Lauwersmeer dat aantoonde dat terugkeer van een beetje getij juist goed is voor de natuur in het Lauwersmeergebied. Op een informatiemiddag begin juni zegde het BOWL toe de estuariene variant alsnog te onderzoeken.

MEER INFORMATIE:

p.vd.vegt@friesemilieufederatie.nl en s.troost@provinciegroningen.nl

LAUWERSMEER

Waterpartner is minder dominee en meer koopman

Nederland gaat zich in het programma Partners voor Water II minder als dominee en meer als koopman opstellen. Een tweede wijziging in de uitvoering van dit programma is dat de Exportvoorlichtingsdienst (EVD) van het ministerie van Economische Zaken als uitvoerder gaat optreden, samen met het Netherlands Water Partnership (NWP).

Het programma, waarin zes ministeries samenwerken, is gestart in 1999 en kreeg in 2000 met het Tweede Wereld Water Forum in Den Haag een stevige financiële impuls van 30 miljoen euro. In de brief over de voortgangsrapportage over 2004 die staatssecretaris Melanie Schultz van Haegen onlangs naar de Tweede

Kamer stuurde, noemt zij het programma een succes: 'Meer dan de helft van de projecten heeft redelijk tot zeer veel spin-off opgeleverd en ongeveer een vijfde deel van de geanalyseerde projecten heeft een vervolgoopdracht opgeleverd voor de Nederlandse watersector.' De waarde van deze vervolgoopdrachten schat zij op ongeveer 118 miljoen euro. Verder heeft Partners voor Water geleid tot een versterkte inzet van de Nederlandse watersector in het buitenland, precies wat de bedoeling was. Dit succes is reden voor het kabinet om het programma te verlengen tot 2009 en nog eens 49 miljoen beschikbaar te stellen. Wel verschuift de doelstelling. Was het doel tot nu toe zowel het bevorderen van de internationale

positie van de Nederlandse watersector – het koopman-aspect – als het bijdragen aan een oplossing van de wereldwaterproblematiek – de rol als dominee – in Partners voor Water II komt het accent meer op de koopman te liggen.

Ook in de uitvoering van het programma treedt een verandering op. Weliswaar blijft de interdepartementale stuurgroep Partners voor Water onder voorzitterschap van het ministerie van Verkeer en Waterstaat het programma aansturen, maar de uitvoering gaat over van Rijkswaterstaat naar EVD/NWP.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van VenW, DG-Water, Kees van Laarhoven, Kees.van.Laarhoven@minvenw.nl

Mensen berokkenen waterdieren gehoorschade

In de wereld onder water bepalen geluidstrillingen – veel sterker dan op het droge – de communicatiepatronen binnen het ecosysteem. Het is bewezen dat de door mensen veroorzaakte geluidsbelasting onder water een ernstig verstrend effect heeft, maar verder is op dit gebied nog weinig onderzocht. De roep om politieke aandacht, meer onderzoek en beleid wordt dan ook luider.

WIM VERBOOM MET MEETAPPARATUUR BIJ PROEFOPSTELLING TNO

Veel waterdieren zijn toegerust met hoogontwikkelde geluidsorganen voor hun oriëntatie en communicatie. Ze moeten het van geluid hebben om partners te vinden, sociale contacten te onderhouden, prooi op te sporen of gevaar te kunnen ontwijken. Zo flitst de love song van een mannetjeswalvis met een snelheid van anderhalve kilometer per seconde door het water en kan tot op een afstand van 150 kilometer nog door een potentiële partner worden gehoord. Geeft het vrouwtje 'gehoor' aan de roep, dan zwemt ze in een halve dag – eveneens zingend – naar haar nog onzichtbare partner toe. Maar ook het allerkleinste planktongrut, zoals het maximaal drie millimeter grote roeipootkreeftje, is toegerust met een geluidsorgaan. Het signaleert drukverschillen die worden veroorzaakt door de nadering van een mogelijke vijand.

In de onderwaterwereld bepaalt geluid ook de contouren van het landschap waarin dieren hun positie en weg bepalen. Behalve zeezoogdieren zijn ook vissen daartoe goed uitgerust. Ze oriënteren zich feilloos op de omgeving met behulp van inwendige 'oren' in hun kop, in hun zwemblaas en in de zogenaamde zijdestreep die aan beide kanten van kieuw tot staart loopt.

Kwetsbaarheid

Dat zo'n uiterst verfijnd systeem door menselijke invloeden verstoord kan raken, kwam lang geleden al aan het licht in defensiekringen. Met de ontwikkeling van de onderzeeboot deed daar ook de aandacht voor onderwatergeluiden zijn intrede. Een onderzeeboot is immers

net zo afhankelijk van geluid als een willekeurig zeedier. Toen bleek dat de signalen van een sonarsysteem negatieve effecten hebben op zeezoogdieren, is daar direct onderzoek naar verricht en in veel gevallen heeft dat geleid tot verzachtende maatregelen.

In Nederland wordt onderzoek naar onderwatergeluid uitgevoerd door TNO. Wim Verboom, marien akoesticus bij TNO, heeft ruim tien jaar aan scheepsgeluidonderzoek gewerkt en is vanaf 2004 geheel vrijgesteld om de verworven kennis toe te passen op onderzoek naar verstoring van zeedieren. Aanvankelijk waren dat alleen zeezoogdieren, momenteel ook vissen. De kern van de onderzoeksvraag is: waar moeten we onze normen leggen voor de geluidsbelasting die wij in het zeemilieu veroorzaken? Verboom: 'Ik moet daar onmiddellijk bij zeggen dat die vraag door Defensie is geformuleerd. Geluid – zeker onder water – is een gecompliceerd iets. Wat wij uitrekenen voor marineschepen kun je niet zomaar toepassen op bijvoorbeeld windmolens in zee. Ik zeg dat er nadrukkelijk bij, want de civiele overheid laat het op dit gebied volledig afweten. En dat is een ernstige zaak, want het staat wel vast dat menselijke activiteiten op of in zee – maar ook op zoet water – dermate veel geluid produceren dat waterdieren ernstig worden gehinderd in hun elementaire functies zoals foerageren, sociale communicatie en oriëntatie. Ook staat vast dat waterdieren op grote schaal gehoorschade oplopen. Onnodig te zeggen dat gehoorschade bij zeedieren desastreuus is. Een zeedier met beschadigd gehoor is in onze termen zowel doof als blind tegelijk. Een bruinvis

met ernstig beschadigd gehoor hongert dood. En er zou wel eens een sterk verband kunnen zijn tussen de stranding van walvissen en de conditie van hun gehoororganen.'

Hypocriet

Verboom vertelt hoe het onderzoek in zijn werk gaat. 'In een bassin waarin een zeezoogdier of een vis zwemt, zenden we een minimale hoeveelheid van een bepaald geluid uit. Het dier merkt dat wel op, maar reageert niet. In kleine stapjes voeren we de geluidssterkte op, net zo lang tot het wél reageert, bijvoorbeeld door zich af te wenden van de geluidsbron. Op dat punt stoppen we. We hebben dan namelijk de norm te pakken voor de maximale hoeveelheid van dat specifieke geluid die voor deze bepaalde diersoort toelaatbaar is. Met dit gegeven verrichten we een lange reeks metingen om de resultaten statistisch te kunnen verantwoorden. Dat zijn tijdrovende proeven. Voor elke soort geldt een andere dosis-effectrelatie.' De onderzoekers stellen met behulp van rekenmodellen vast waar de pijngrens ligt en wanneer geluidsschade gaat optreden. 'Dat doen we niet proefondervindelijk, want dan berokkenen we de dieren schade. Daarover staat een bepaling in de vergunning die we voor elk onderzoek moeten aanvragen, en daar sta ik ook vierkant achter. Maar op zich is de wet die dit regelt zo hypocriet als het maar kan. Want terwijl wij ons streng aan de codes houden voor proeven met dieren, raast om ons heen de lawaaiwereld voort. Scheepvaart, seismisch onderzoek, windmolenparken in zee, lawaai van waterbouwkundige werken, het knalt maar raak met geluiden die duizenden malen sterker zijn dan de normen die wij in ons onderzoek vaststellen.'

Actie hard nodig

De Europese Unie zal binnenkort besluiten of er ook een Kaderrichtlijn moet komen voor het mariene milieu. Verboom maakt zich intussen zorgen over andere Europese initiatieven die bedoeld zijn om te voorkomen dat zeezoogdieren nog langer verstrikt raken in visnetten. 'De EU schrijft voor dat vanaf 2007 zogenaamde 'pingers' moeten worden geplaatst op visnetten. Die dingen geven een signaal dat dolfinnen, bruinvissen en zeehonden moet afschrikken. De EU geeft technische voorschriften voor het soort geluid en de sterkte van het geluid. Op grond van de kennis die wij in de afgelopen jaren hebben opgebouwd, stel ik dat dit een zeer onbezonnen actie is. De gevoeligheid voor geluid loopt bij verschillende soorten zeezoogdieren zover uiteen, dat sommige soorten door de voorgeschreven 'pingers' gehoorschade oplopen, terwijl een andere soort niet eens wordt afgeschrikt en evengoed nog in het net komt. Waar ben je dan mee bezig! Ergens binnen Europa bedenkt het een of andere bureau deze onzin, politici en parlementariërs denken ermee te kunnen scoren en de nationale regeringen dreigen erin mee te gaan enkel en alleen doordat ze op dit terrein geen eigen expertise hebben gemobiliseerd.'

Prioriteiten

'Wakker worden!', is de hartenkreet van Verboom. Hij ziet een duidelijke volgorde in wat er moet gebeuren: 'Op de

eerste plaats de oprichting van een stuurcommissie die alle vragen en problemen inventariseert, de beschikbare kennis in kaart brengt en vaststelt welke kennisleemten er nog zijn. Dat laatste moet een duidelijke samenhang hebben met de volgende prioriteiten: onderzoek naar de onderwatereffecten van de geluidsbelasting door windturbines in zee en onderzoek naar de omvang van de geluidsschade veroorzaakt door seismisch onderzoek.'

Windmolenparken worden volgens Verboom onterecht gepresenteerd als 'safe havens' voor zeedieren. 'Ze mogen dan schone energie leveren, maar elke windturbine veroorzaakt onder water net zoveel trillingen als een groot zeeschip. Vissen en zoogdieren hebben er niets te zoeken. De bruinvis blijft er vele kilometers uit de buurt.' Hij toont op zijn monitor een Noordzeekaart waarop rode cirkels de zones met te veel lawaai rond schepen aangeven. Het Nederlandse kustgebied is behoorlijk rood. 'Zulke cirkels kun je straks ook trekken rond elke windmolen. En dan heb ik het nog niet over het kabaal dat wordt gemaakt tijdens het heien van de fundamenteen voor die turbines. Dat geeft een geluidsbelasting die duizenden malen sterker is dan wat wij als norm vaststellen. En seismisch onderzoek... er zou eens een videoopname moeten worden gemaakt van de hoeveelheid dode vissen na elke klap.'

Voor de grote scheepvaartroutes ziet Verboom niet zo gauw een alternatief, tenminste niet in de Noordzee. 'Die routes zijn economische slagaders en de Noordzee is te klein om ze te verleggen. In internationaal verband – bijvoorbeeld via de IMO – is er echter wel veel te verbeteren.

Als je bedenkt dat grote marinefregatten nog geen tiende deel van het geluid maken dat een kleine garnalenkotter produceert, dan kun je je voorstellen dat er aan het geluidsniveau van zeeschepen nog heel wat valt te doen. Het Amerikaanse ministerie van Economische Zaken werkt al in die richting. Ik ben uitgenodigd om zitting te nemen in een sturingscommissie van dat ministerie die maatregelen tegen geluidsverstoring door schepen moet voorbereiden. Denk aan het omleggen van scheepvaartroutes tot op grotere afstanden van populaties zeezoogdieren, het voorschrijven van minimale afstanden tussen schepen die in konvooi varen, het verplicht stellen van geluidvermindende maatregelen op de schepen en – in de verre toekomst – het opleggen van een havenverbod voor schepen die te veel lawaai produceren.'

Gevraagd naar de drijfveer achter zijn passie zegt Verboom na enig aarzelen: 'Zelfs een kabeljauw, zo'n kille uitdrukingsloze sturende vis, gaat je kennen na een paar weken onderzoek en dat is omgekeerd ook zo. Ik was altijd een groot liefhebber van vis eten, maar ik zie er steeds vaker van af. In die richting moet je denk ik de sleutel zoeken. Kennis en bekendheid leidt tot betrokkenheid.'

RB

MEER INFORMATIE:

Wim Verboom, TNO, wim.verboom@tno.nl

Luister mee onder water op de internetversie van De Water:

<http://projecten.nederlandleeftmetwater.nl> en klik op nieuws

Waterbeheer moet ook op landelijk niveau in handen komen van een functioneel bestuur

Toelichting

Waterschappen zijn als functioneel bestuur opgericht en bestaan voort, omdat water geen speelbal mag zijn van willekeur in het afwegen van belangen en niet de dupe mag zijn van gebrek aan bestuurlijke continuïteit. Maar als dat al honderden jaren geldt voor de regionale wateren, dan moet dat ook opgaan voor de rijkswateren en de landelijke regie over de regionale wateren, vinden sommigen.

ALFRED VAN HALL
DIJKGRAAF WATERSCHAP HUNZE EN AAS

Jeder Konsequenz führt zum Teufel

De stelling kent de charme van de eenvoud, die echter niet altijd het kenmerk van het ware is. Dat functioneel bestuur voor het regionale waterbeheer (bewezen) onmisbaar is in tijden dat de politieke en financiële waan van de dag de langetermijnverplichtingen naar believen wegdrukt, wordt breed gedragen. Gelukkig maar. Voor het hoofdwatersysteem ligt dat anders, denk ik. Immers: ergens moeten alle beleidsdraden van sectorale en gedecentraliseerde verantwoordelijkheden bijeenkomen. Rijkswaterstaat heeft haar transformatiefase uitstekend doorstaan. Met grote deskundigheid en een vernieuwd elan speelt zij twee rollen: van praktijkgericht verlengstuk van de bewindslieden en van hoofdwaterschap van Nederland. De staatssecretaris als superdijkgraaf op dezelfde hoogte als haar 26 collega's en tegelijk als vormgever van nationaal én transnationaal waterbeleid. De Kaderrichtlijn Water geeft haar een dominante aansturingrol in de vier stroomgebieden Schelde, Maas, Rijn en Eems. Functioneel bestuur is voor de regionale schaal doeltreffend en doelmatig. Op centraal niveau is het een extra laag die onproductief is. Nog daargelaten de complicaties in democratische legitimatie (zeggenschap, betaling, verordenende bevoegdheid). De vlucht naar een ZBO wil ik niet eens overwegen. Nee, het is goed zoals het is. Functioneel bestuur bestaat bij de gratie van inbedding in algemeen bestuur. Rijkswaterstaat vormt een prima spel tussen beleidsvorming en duurzaam beheer. Koesteren dus, en vooral: aan de slag met elkaar. Voor structuurdiscussies is geen tijd!

THIJS G. DRUPSTEEN
LID RAAR VAN STATE

Draagvlak in geschiedenis en heden ontbreekt

Deze stelling berust op een misverstand, in historische en in systematische zin. Regionaal waterbeheer is in ons land in handen van waterschappen. Zij zijn een vorm van functioneel bestuur. Waterschappen zijn ontstaan als lichamen waaraan met het oog op hun taak publiekrechtelijk bevoegdheden werden toegekend. Die taak bestond uit de afwatering van grotere gebieden of kleinere polders en de bescherming tegen buitenwater. Voor beide vormen van beheer bestaat een draagvlak in de vorm van burgers en bedrijven, die daar een direct belang bij hebben. Zij dragen dan ook bij in de kosten en zijn vertegenwoordigd in de besturen van de waterschappen. De trits belang-betaling-zeggenschap drukt dit kernachtig uit. Op landelijk niveau niets van dit alles. We kennen daar geen eeuwenoude

lichamen van functioneel bestuur. Rijkswaterstaat is in de Napoleontische tijd ingesteld als een corps van ingenieurs. Waterbeheer maakte deel uit van het binnenlands bestuur. Een duidelijk draagvlak in de vorm van personen en bedrijven die een direct belang hebben bij het landelijk waterbeheer is er niet; in feite zijn we dit allemaal.

Als dit er allemaal niet is, moeten we het dan niet uitvinden? Ik geloof het niet. Functioneel bestuur heeft uit oogpunt van continuïteit veel voordelen. Het heeft ook één nadeel; het onttrekt zich aan de algemene afweging. Waar we het kennen, moeten we er zuinig op zijn en het bij de tijd houden. Waar we het niet hebben, moeten we het niet willen uitvinden. Daarvoor kent het nu eenmaal beperkingen en mist het een draagvlak in de geschiedenis en het heden.

TINEKE BIJ DE VAATE-DE JONG
WETHOUDER GEMEENTE NOORDOOSTPOLDER

Wat is het probleem?

Bij het lezen en herlezen van deze stelling vroeg ik mij allereerst af of er een probleem is. Ik zie dat niet. Of het moet 'm zitten in de veronderstelling dat er bij de rijksoverheid willekeur zou bestaan in het afwegen van belangen bij serieuze zaken zoals waterbeheer. Dan is het beter om het functioneren van Rijkswaterstaat aan de kaak te stellen in plaats van de oplossing te zoeken in een reorganisatie. Overigens wordt het algemeen bestuur van een waterschap ook gevormd door vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen: bewoners, bedrijven en de landbouw. En de verhoudingen binnen zo'n bestuur zijn vaak ook bepalend voor de uiteindelijke keuzes,

waarbij je op z'n minst de vraag kunt stellen of alle keuzes wel gemaakt worden vanuit het juiste belang van waterbeheer. En gebrek aan bestuurlijke continuïteit? Voor een deskundig ambtelijk apparaat lijkt het mij een uitdaging om bij wisseling van bestuurders extra inzet te plegen om hen voldoende kennis mee te geven bij lastige besluiten. Nee, ik ben het niet met de stelling eens. Het lijkt me juist een voordeel om korte lijnen te hebben met bijvoorbeeld bestuurders in Brussel waar beleid wordt gemaakt voor heel Europa waarmee het landelijk waterbeheer onlosmakelijk is verbonden. Op dit terrein kan Nederland in ieder geval niet zonder Europa.

JAN HENDRIKSEN
OUD-REDACTEUR DE WATER

Voor 'waterscheiding' op rijksniveau

Dat functionele waterbestuur past erg bij Nederland, zeker nu we in de ruimtelijke ordening het water hebben herontdekt. Ik behoor niet tot de categorie die vindt dat de waterschappen zichzelf hebben overleefd. Het is een veilig gevoel dat zaken als kustveiligheid, schoon water en ruimte voor water qua prioriteitstelling niet constant hoeven op te boksen tegen de nieuwe schouwburg, het onderhoud van de plantsoenen, geld voor inburgeringscursussen of subsidie voor de intocht van Sinterklaas. En nu Rijkswaterstaat in wezen het Rijkswaterschap is geworden pleit ik voor een vergelijkbare 'waterscheiding' op rijksniveau. Over 'functioneel bestuur' gesproken, ik weet dat Rijkswaterstaat enorm wordt ingekrompen. De motieven zijn puur politiek; de overheid en dus ook

RWS moet op alle niveaus bezuinigen. Daar ligt geen enkele functionele analyse aan ten grondslag, want het werkpakket van RWS wordt alleen maar groter en complexer, terwijl de krimp gepaard gaat met een flinke braindrain. Innovatief aanbesteden, creatief ondernemerschap, integraal management en open blik naar de samenleving ten spijt kon onlangs niet worden voorkomen dat in de bodem van het nieuwe doorlaatmiddel Veerse Meer ontoelaatbaar grote ontgrondingen plaatsvonden. Dat heeft simpel met kennis van de organisatie te maken.

Nou ja, het is duidelijk dat ik wel voor dat functioneel bestuur van het waterbeheer op landelijk niveau ben.

STELLING

Minder bestrijdingsmiddelen in Groningse en Drentse sloten

Het instellen van teeltvrije zones helpt. Er belanden aanmerkelijk minder bestrijdingsmiddelen, waaronder het aardappelontsmettingsmiddel mancozeb, in de sloot. Tot die vaststelling is het waterschap Hunze en Aa's gekomen tijdens de evaluatie van het Lozingenbesluit open teelt en veehouderij.

Vijf jaar geleden werd het Lozingenbesluit van kracht. Het had tot doel de emissie van bestrijdingsmiddelen en meststoffen naar het slootwater sterk te verminderen. De boeren stonden niet te trappelen. Niet alleen zagen zij op tegen de extra administratieve rompslomp, de instelling van teeltvrije zones had ook gevolgen voor hun bedrijfsvoering. Verder waren ze sceptisch over het effect van de maatregelen.

Toch hielden 94 van de 100 boeren in het oosten van Groningen en het noordoosten van Drenthe zich aan de voorschriften, zo blijkt uit het onlangs verschenen evaluatierapport van het waterschap. De resultaten zijn er naar: verwaaiing – ook wel drift genoemd – blijkt tussen 2000 en 2003 met 84 procent te zijn afgenomen. En in het hele gebied van Hunze en Aa's nam de uitstoot van bestrijdingsmiddelen naar het oppervlaktewater met zo'n 60 procent af, terwijl in vrijwel alle gecontroleerde percelen de voorgeschreven teeltvrije zone werd aangehouden.

Intussen staan de ontwikkeling van de spuittechniek niet stil. Er bestaan inmiddels goedgekeurde spuitdoppen die zorgen voor 90 procent driftreductie, als zij tenminste op de juiste wijze worden gebruikt.

Boeren die zich hieraan houden, kunnen een teeltvrije zone van één – in plaats van anderhalve – meter aanhouden.

Ook de komende jaren blijft het waterschap de effecten meten. Daarbij zal het gebruik maken van een nieuw, meer gebiedsgericht bestrijdingsmiddelenmeetnet. Dit houdt in dat er meer meetpunten in perceelssloten en op plaatsen in de bovenloop van beken komen. Het vernieuwde meetnet moet duidelijker gegevens over de gebruikte middelen in het gebied opleveren en bovendien een beter beeld geven van de situatie op perceelsniveau.

MEER INFORMATIE:

Waterschap Hunze en Aa's, Marja Nauta, tel. (0598) 69 32 88

Bescherming zeezijde kustplaatsen wordt maatwerk

Als hoofdlijn voor de bescherming van buitendijks gebied in kustplaatsen kiest het Bestuurlijk Overleg Kust (BOK) voor de variant Maatwerk. Dit houdt in dat de overheid een basisoniveau aan bescherming vastlegt en de bewoners hierover informeert. Als kustplaatsen in verband met nieuwe ontwikkelingen aan de zeezijde van de waterkering (zoals bij het Kennemerstrand in IJmuiden) extra bescherming willen, dan moeten ze dit zelf regelen. De deelnemers aan het Bestuurlijk Overleg Kust werden het eind mei niet eens over de financiering van het basisoniveau.

In Cadzand, Scheveningen, Zandvoort, Terschelling en op nog negen andere plaatsen langs de kust wonen zo'n 15 duizend mensen buitendijks. Zij vallen niet onder de wettelijke bescherming van de Wet op de waterkering (1996), omdat hun huizen op, dan wel vóór de waterkering staan. Tegelijkertijd gaat het hier

om de toeristisch meest aantrekkelijke gebieden aan de kust, waar veel partijen juist willen investeren. Om onzekerheid over verantwoordelijkheden van overheid, ondernemers en burgers te vermijden, hebben de betreffende gemeenten, provincies, waterschappen en enkele ministeries – verenigd in het BOK – zich de vraag gesteld hoe ontwikkeling en bescherming het best hand in hand kunnen gaan. Vorig jaar zijn vier mogelijkheden uitgewerkt, waaruit nu de variant Maatwerk is gekozen. De overheid biedt een minimaal beschermingsniveau; voor extra bescherming staan de investeerders in nieuwe projecten zelf aan de lat. Inzet bij zulke ontwikkelingen is om vooral risicobewust te bouwen, en om de bouweisen te beperken tot wat strikt nodig is voor de bescherming van de waterkering: het achterland mag immers niet in gevaar raken. Met de keuze voor de maatwerkvariant is een belangrijke stap gezet. Toch zijn nog niet alle problemen opgelost. Zo is nog onduidelijk of de bescherming ook lager mag worden dan nu, en wie het gesleep met zand gaat betalen dat nodig is om het basisoniveau te bereiken en vervolgens op peil te houden. Een bestuurlijke *task force* onder leiding van de Noord-Hollandse gedeputeerde Patrick Poelmann moet uiterlijk in oktober met een sluitend voorstel komen. Hij moet ook uitzoeken onder welke voorwaarden verzekeringsmaatschappijen bereid zijn om aan 'buitendijkse' bewoners en ondernemers voor een redelijke premie een verzekeringspolis aan te bieden tegen stormschade. Bekeken wordt of hierbij onderscheid moet worden gemaakt tussen mensen die er vóór of juist na 1996 zijn komen wonen.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van VenW, DG-Water, Sjoerd Hoornstra, Sjoerd.Hoornstra@minvenw.nl

DE KUST BIJ CADZAND

Financiering prioritair zwakke schakels nog discussiepunt

De Nederlandse kust kent een aantal zwakke schakels, gebieden die binnen twintig jaar niet meer aan de geldende veiligheidsnormen voldoen. Acht zwakke schakels zijn gedefinieerd als prioritair zwakke schakels. Hier is niet alleen dijkversterking nodig, maar ook een ruimtelijke kwaliteitsimpuls. De provincies Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Holland voeren sinds september 2004 de regie over de planstudies voor deze prioritair zwakke schakels. De studies zijn uiterlijk half 2007 gereed. Op de focusdag Zwakke Schakels eind april werd de stand van zaken opgemaakt.

Lilianne van Sprundel, projectleider bij DG-Water van het ministerie van VenW: 'De planstudies hebben een dubbele doelstelling: veiligheid én ruimtelijke kwaliteit. Helderheid over rollen en verantwoordelijkheden en een helder besluitvormingstraject zijn belangrijk. En het geven van duidelijkheid over de financiering; welke potten geld zijn er en waarvoor kunnen die worden aangewend?' Precies deze zaken kwamen aan de orde tijdens de focusdag Zwakke Schakels op 27 april in Scheveningen.

De zwakke schakels kunnen in 2007 niet allemaal tegelijkertijd worden versterkt, want het op de VenW-begroting gereserveerde geld (743 miljoen euro) komt tussen 2007 en 2020 geleidelijk beschikbaar. Dit geld is alleen gereserveerd

voor veiligheid; de provincies moeten zelf de ruimtelijke kwaliteitsimpuls financieren. Van Sprundel: 'De boodschap over de financiering zorgde voor wat onrust bij de provincies. De planstudies worden vóór half 2007 afgerond en dan wil men meteen de schop in de grond steken. Maar er is maar weinig financiële ruimte op de VenW-begroting in 2007. Vanuit veiligheids oogpunt is het ook niet nodig om in dat jaar alle zwakke schakels aan te pakken. De zwakste schakel is uiteraard het eerst aan de beurt. Daarnaast spelen de plannen voor ruimtelijke kwaliteit en de financiering daarvan een rol bij de prioritering.'

Op de focusdag werd voorgesteld om de prioritering een jaar eerder te laten plaatsvinden, halverwege 2006 in plaats van 2007, op basis van de gekozen voorkeursalternatieven uit de planstudies. VenW gaat daarnaast zijn uiterste best doen om een deel van het gereserveerde geld in de tijd naar voren te halen, zodat alle dijkversterkingen vóór bijvoorbeeld 2012 kunnen starten. Voorwaarde is dat de provincies met een gedegen uitvoeringsprogramma komen, waaruit de noodzaak van vervroegde financiering blijkt.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van VenW, DG-Water, Lilianne van Sprundel,
Lilianne.van.Sprundel@minvenw.nl

EU-hoogwaterrichtlijn komt eraan

Dit najaar komt de Europese Commissie naar verwachting met een voorstel voor wetgeving die de landen van de EU moet beschermen tegen hoogwater. Ter voorbereiding van een Nederlands standpunt over het actieprogramma dat met die richtlijn samenhangt, is een breed projectteam samengesteld dat inventariseert wat Nederland daar wel en niet in opgenomen wil zien worden. In 2003 is vooral op initiatief van Nederland de internationale bescherming tegen hoogwater op de Europese agenda beland. En onder Nederlands voorzitterschap heeft de EU vorig jaar besloten om "gezamenlijk actie te nemen om het risico op overstromingen voor maatschappij, infrastructuur en milieu te verminderen en de schade als gevolg van overstromingen zoveel mogelijk te beperken". Als vervolg daarop komt de Commissie dit najaar met een voorstel voor een actieprogramma, dat uit drie delen zal bestaan: een juridisch dwingende richtlijn, een financiële paragraaf waarin de EU-fondsen op elkaar worden afgestemd en een plan om al het onderzoek over dit onderwerp te stroomlijnen.

De Europese staten zullen het risico van overstromingen op basis van solidariteit proberen te verkleinen. De problemen in het stroomgebied van een rivier zullen in kaart worden gebracht en vervolgens aan de hand van stroomgebiedbeheersplannen worden aangepakt. Die termen doen sterk aan de Kaderrichtlijn Water denken, toch is het niet de bedoeling de hoogwaterbescherming op te nemen in de KRW. Wel zal er naar synergie worden gestreefd.

MEER INFORMATIE:

Ministerie van VenW, DG-Water, Kees van Laarhoven,
Kees.van.Laarhoven@minvenw.nl

Bollen bloeien langs schonere sloten

Het water in de sloten van de bollenstreken is aanmerkelijk schoner geworden. Sinds 1998 is het aantal stoffen dat de normen overschrijdt, met 75 à 80 procent afgenomen, zo meldt de voortgangsrapportage 2003/2004 van het Landelijk Milieuoverleg Bloembollen (LMB). De sterke verbetering van de waterkwaliteit is het gevolg van tal van investeringen die de bollenboeren vanaf het eind van de jaren negentig hebben gedaan.

Vijftien jaar geleden stelden ministeries, waterschappen en de bollensector gezamenlijk een onderzoek in naar de kwaliteit van het oppervlaktewater in de verschillende bollenstreken van Noord- en Zuid-Holland. Dit onderzoek toonde aan dat de verontreiniging niet het gevolg was van uitspoeling uit de bodem, maar van het spuiten en van de diverse handelingen die de bollen ondergingen bij de bedrijfsgebouwen. Op grond van de uitkomsten hebben de bollenkwekers grote investeringen

gedaan, vooral in nieuwe spuit- en ontsmettingstechnieken. Ook hebben ze bouwtechnische voorzieningen getroffen, zoals het overkappen van ruimtes waarin het bewaarfust van bloembollen staat opgeslagen. Als het nu regent, blijven de bollen droog en druipert er niets van de ontsmettingsmiddelen op de grond. Zelfs voor de verdampers van koelapparaten zijn voorzieningen bedacht die het condensvocht opvangen. Vooral in de kop van Noord-Holland zijn de resultaten aansprekend. In West-Friesland, Kennemerland en de traditionele bollenstreek rondom Lisse zijn de cijfers over afgenomen concentraties iets minder makkelijk te interpreteren, omdat de bollenvelden hier afwisselen met andere vormen van grondgebruik.

MEER INFORMATIE:

Koninklijke Algemeene Vereniging voor Bloembollencultuur,
Jan van Aartrijk, vanaartrijk@kavb.nl

Leren over water begint op school

KINDEREN BELEVEN WATER BIJ WATERLAND NEELTJE JANS
FOTO: ENTE BREED

De school is een goede plek om water meer ‘tussen de oren’ te krijgen. Hier leren kinderen zaken die van belang zijn voor het verdere leven. Daarbij hoort ook de ogenschijnlijke vanzelfsprekendheid van droge voeten en voldoende en schoon water. In het kader van de campagne Nederland leeft met Water ontwikkelt het Cito lespakketten over water voor het basis- en voortgezet onderwijs. Echte waterliefhebbers kunnen daarna doorstuderen, want ook universiteiten, hogescholen en een enkele mbo verzorgen wateropleidingen.

In het onderwijs komt water aan de orde in vakken als biologie, aardrijkskunde en geschiedenis. ‘Maar dat is vrij verbrokkeld’, zegt Saskia Ras van DG-Water van het ministerie van VenW, lid van het campagneteam Nederland leeft met Water. ‘Er wordt nauwelijks aandacht geschonken aan klimaatverandering en de gevolgen die dat heeft voor het omgaan met water. Wij willen de inwoners van onze laaggelegen delta bewustmaken van de waterproblematiek, zodat zij begrijpen waarom rijk, waterschappen, provincies en gemeenten bepaalde maatregelen doorvoeren.’

De campagne Nederland leeft met Water wil het brede publiek informeren over het waterbeleid. De campagne richt zich op volwassenen. ‘Maar wij vinden het minstens zo belangrijk om de jeugd bewust te maken van water’, vervolgt Ras, ‘want er moet de komende decennia enorm veel gebeuren. Toen het Cito met het idee kwam om lespakketten over water te ontwikkelen waarin de kernboodschap “meer ruimte voor water” een centrale rol speelt, hebben wij dit graag omarmd.’

Anders dan vroeger, toen het in het onderwijs vooral om kennisverwerving ging, staat kennis tegenwoordig meer

in dienst van het leren van vaardigheden of competenties. Ras vindt de ontwikkelde lespakketten goed aansluiten bij deze onderwijskundige eisen. ‘Leerlingen oefenen in het verzamelen, selecteren en gebruiken van kennis en informatie om hun oordeel te vormen en keuzes te maken. Ze worden daarbij automatisch aan het denken gezet over het belang van water.’

Leren voorspellen

Henk Wagenaar van het Cito, één van de ontwikkelaars van de lespakketten over water, legt uit dat de veelheid aan informatie uit de Campagne Nederland leeft met Water niet allemaal aan de kinderen kan worden aangeboden. ‘Dan zouden ze, om in vakjargon te blijven, “verdrinken”. Het gaat om het selecteren en combineren van informatie, rekening houdend met de culturele achtergrond en kennisontwikkeling van deze kinderen. Daarbij geldt: hoe jonger het kind, hoe concreter de informatie moet zijn.’ Eén van de centrale boodschappen in de lespakketten is dat Nederland een rivierdelta is en een rijke traditie heeft in de strijd tegen het water. Ook wordt uitgelegd dat het

waterbeheer veel overleg vergt en dat zo de waterschappen zijn ontstaan.

Op basis van deze inzichten en de onderwijskundige eisen zijn de lespakketten vormgegeven. Ieder lespakket is geschikt voor verschillende vakken. Zo is er voor aardrijkskunde in havo/vwo een computersimulatiepakket voor de inrichting van een rivierengebied. Dit pakket is ontwikkeld in samenwerking met Alterra. Wagenaar: 'De kinderen krijgen de opdracht om huizen te bouwen in een rivierengebied, rekening houdend met het water, de eigenschappen van het gebied en economische aspecten. Bouwen ze vlak bij de rivier, dan moeten er extra dijken worden opgeworpen, wat natuurlijk duurder is. Aan de hand van hypothesen leren de leerlingen dat de inrichting van ons land geen kwestie is van gokken, maar dat we zo goed mogelijk proberen te voorspellen wat de gevolgen van ons handelen zijn.'

Een ander voorbeeld is een biologieopdracht over verzilting. De kinderen leren aan de hand van een praktijkproef met maïs en zout water wat de effecten zijn van zout water op de groei van gewassen. Een tijdens de biologieles te vertonen film over nieuwe natuur in de Millingerwaard zet de leerlingen aan het denken. 'De film laat zien dat het gebied onder water loopt', vertelt Wagenaar. 'Wij vragen de kinderen onder andere na te denken over de dieren die er leven en die nu moeten vluchten. Moeten we het als samenleving voor lief nemen dat konijnen en muizen doodgaan doordat wij de rivier de ruimte geven? Of zijn dat slechts algemene diersoorten, terwijl er andere, zeldzamere soorten terug zullen komen? Met zo'n opdracht kunnen de kinderen in het voortgezet onderwijs leren discussiëren en een standpunt in te nemen.'

De lespakketten voor het vmbo zijn vorig jaar op de markt gekomen en inmiddels door eenderde van de scholen aangeschaft. Momenteel ontwikkelt het Cito lespakketten voor havo en vwo. Deze komen naar verwachting na de zomervakantie op de markt. In januari 2006 volgt een pakket voor het basisonderwijs.

Hogere waterkunde

Leerlingen kunnen ook na de middelbare school blijven leren over water. Er wordt 'water gedoceerd' op mbo-, hbo- of universitair niveau.

Een voorbeeld is Hogeschool Larenstein in Velp. Jos Wintermans, opleidingsdirecteur land- en watermanagement, vertelt dat er drie aandachtsvelden zijn. Het eerste is ruimtelijke inrichting en waterbeheer, waarbij het vooral gaat om de inrichting van een gebied in relatie met de waterkwantiteit en -kwaliteit. Het waterbeheer van de 21ste eeuw is een belangrijk onderwerp. Het tweede aandachtsgebied is de grond, weg- en waterbouwkunde. Daarbij gaat het om kennis van technische ingrepen, zoals dijklichamen en droogleggingen. Het derde gebied bestrijkt *river deltamanagement*. Deze Engelstalige cursus is gericht op integraal waterbeheer in dichtbevolkte delta's, zoals die van de Donau en de Mekong. Er komen zaken aan bod als meervoudig ruimtegebruik, erosie en irrigatie. Deze drie grote aandachtsvelden kunnen worden aangevuld met keuzeblokken, zoals stedelijk waterbeheer, watersysteemanalyse of ecohydrologie. Wintermans vertelt

dat collega-hogescholen veelal een ander accent leggen. Daarom hebben vijf instellingen, waaronder Larenstein, onlangs besloten te gaan samenwerken op het onderzoeks- en onderwijsgebied voor water. Larenstein zelf is gefuseerd met het Van Hall Instituut in Leeuwarden; de combinatie is onderdeel van het Wageningse Universiteit Research Centrum (WUR).

Praktijksituaties

De lessen bij Larenstein worden niet klassikaal gegeven; de studenten werken zoveel mogelijk projectmatig in groepjes aan een bepaald probleem of project dat zij in blokken van tien weken uitdiepen. Daarvoor haken zij graag aan bij praktijksituaties uit de waterwereld. De docent heeft de rol van kennisleverancier, begeleider, coach, instructeur én discussieleider.

Ook het hoger onderwijs moet zich meer richten op competenties. Wintermans: 'Dit betekent dat we niet alleen belang hechten aan de kennis van studenten, maar ook aan hun vaardigheden, zoals het kunnen communiceren, hun houding, gevoel voor beleid en bestuur, vaardigheden als ondernemer, en natuurlijk of ze de kennis kunnen toepassen. Anders gezegd: we werken aan een beter evenwicht tussen alfa, bèta en gamma. Dat is ook een trend die we in de maatschappij zien.'

De laatste jaren was een terugloop merkbaar in de interesse in technische studies. Voor Larenstein lijkt deze zich nu te stabiliseren. Wintermans is optimistisch: 'Water en ruimte hebben immers de toekomst. De samenleving moet niet te gemakkelijk denken over klimaatverandering en de mogelijke gevolgen voor het waterbeheer. Ik ben er trots op mensen op te leiden die iets zinnigs bijdragen aan de maatschappij, want deze praktische kennis is de komende decennia hard nodig.'

KT

MEER INFORMATIE:

Ministerie van VenW, DG-Water, Saskia Ras, saskia.ras@minvenw.nl

Cito, Henk Wagenaar, info@citogroep.nl; www.citogroep.nl

Hogeschool Larenstein, Jos Wintermans,

j.a.wintermans@larenstein.nl; www.larenstein.nl

Een Staats-Spaanse linie als waterberging

NATUURVRIENDELIJKE OEVER BIJ FORT RETRANCHEMENT

Als het aan de Zeeuwen ligt krijgen de Staats-Spaanse linies uit de Tachtigjarige Oorlog hun vroegere aanzien terug. Ze moeten dan de cultuurhistorische ‘zenuw en ruggengraat’ van Zeeuws-Vlaanderen worden. En dat in aansluiting op de ontwikkeling van de Ecologische Hoofdstructuur en het waterbeleid voor de 21ste eeuw. Het waterschap is al aan de slag gegaan. De historische waterlinie Passageule kreeg meer ruimte voor waterberging én voor natuur.

In West-Zeeuws-Vlaanderen zijn akkerbouw en recreatie de belangrijkste economische dragers. De invloed van akkerbouw neemt echter af, en in de recreatiesector is een grote kwaliteitsslag nodig om te overleven. ‘Zeker nu het veer Vlissingen-Breskens is verdwenen’, zegt Bram de Keuninck van het waterschap Zeeuws-Vlaanderen. De geboren en getogen Zeeuws-Vlaming wijst op de conclusies uit de Nota Belvédère van een paar jaar terug, waarin de streek als cultuurhistorisch waardevol gebied werd onderkend. Het landschap met open polders en kronkelige kreek scoorde in de overwegingen hoog. Die toegenomen aandacht voor cultureel erfgoed in Zeeuws-Vlaanderen vormde de kiem van het idee om de Staats-Spaanse linies uit de 17e eeuw weer zichtbaar en beleefbaar te maken. Dit zou behalve het toerisme ook een samenhangende ontwikkeling van landschap, cultuur, water en natuurwaarden kunnen bevorderen. In navolging van de moedwillige inundaties in het verleden worden ook nu weer grotere oppervlaktes water in het landschap teruggebracht. De plannen gaan soms nog verder. In Sluis bijvoorbeeld speelt men serieus met de gedachte om deze oude vestingstad weer via het Zwin met de zee te verbinden. De aarden wallen getuigen nog van de tijd dat de stad deel uitmaakte van de oudste verdedigingslinie langs de vaarweg van Brugge via Damme en Sluis naar het Zwin.

Met het water aan de slag

Het waterschap Zeeuws-Vlaanderen is in de afgelopen jaren niet in plannenmakerij blijven steken. Goed waterbeheer heeft in dit gebied al een tijd de hoogste prioriteit.

Het doel voor de langere termijn – een gezond watersysteem en bescherming tegen wateroverlast in perioden met extreme neerslag – vraagt om aanpassing van de waterhuishouding. Bram de Keuninck vertelt enthousiast over betere waterberging door de aanleg van ecologische verbindingzones, natuurvriendelijke oevers en het verruimen van waterlopen. Door het terugdringen van niet gerioleerde afvalwaterlozingen en verminderd gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in de landbouw, ziet hij de waterkwaliteit in de nabije toekomst sterk verbeteren. Temidden van alle activiteiten neemt de Passageule een bijzondere plaats in. ‘Het is een voormalige stroomgeul die in de 17de eeuw zijn hoogtijdagen kende en die nu de hoofdafwatering van West-Zeeuws-Vlaanderen vormt. De geul verbond vroeger het Zwin in het westen met de Braakmankreek bij het huidige Terneuzen. De royale bochten waarmee de kreek zich door het landschap slingert, herinneren nog aan de invloed van het getij dat door de inundaties steeds verder landinwaarts binnendrong.’

Historisch water

Want geïnundeerd werd er in vroegere tijden. De lange, oost-west stromende Passageulelinie was onderdeel van het kreekstelsel dat in westelijk Zeeuws-Vlaanderen als gevolg van moedwillige inundaties is ontstaan. De geschiedenis voert ons terug naar de Tachtigjarige Oorlog die in 1568 begon met een gewapende strijd tussen de staten van Holland, Zeeland en Utrecht tegen de Spaanse landheer. Die strijd eindigde in 1648 met de Vrede van Munster. Zeeuws-

Vlaanderen vormde in die tijd de buffer tussen de 'Republiek' en de Spanjaarden. Er werden meer dan honderd vestingwerken aangelegd. Vanuit forten beheerste men de kreken. Om de linies te verdedigen werden grote gebieden onder water gezet. Deze krijgsgeschiedenis heeft grondig ingegrepen in de landschapsontwikkeling van Zeeuws-Vlaanderen. De locaties van sommige forten en schansen zijn door hun karakteristieke vorm en markante bomenrijen nog wel terug te vinden. Ook de Passageulelinie is als landschappelijke eenheid nog herkenbaar aanwezig. De kreken in Zeeuws-Vlaanderen maken integraal onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Behoud en ontwikkeling van deze kreken en de oude stroomgeulen dienen aan te sluiten bij de natuurstreefbeelden. De Passageule is in het Natuurbeleidsplan aangewezen als drager van de Ecologische Hoofdstructuur.

'De Passageule is dus volgens het beleid duidelijk méér dan een hoofdafwatering', zegt De Keuninck, 'want de geul legt ook een natte verbinding tussen de natuurgebieden. Maar als gevolg van zijn functie als hoofdafwatering was de Passageule tot voor kort uitsluitend ingericht voor de afvoer van overtollig regenwater. Het was een kale watergang met steile oevers zonder plantengroei of andere zaken die een obstakel voor de afwatering zouden kunnen vormen. Over grote afstanden was de oever bovendien afgekalfd en daardoor was het water sterk verondiept. Voor de natuur was er geen eer aan te behalen.'

Meerdere functies

Om de geul te kunnen herstellen, zijn meerdere doelen aan elkaar gekoppeld: meer waterberging en een betere waterafvoer, inrichting van een natte ecologische verbindingzone en ook het cultuurhistorisch aanzien van de waterloop. Dat laatste vindt Bram de Keuninck van groot belang: 'Het beleevingsaspect is in het waterbeheer een grotere rol gaan spelen. Met de opgave om meer ruimte te vinden voor de waterafvoer en natuur is dan ook zo creatief mogelijk omgegaan.'

Het waterschap heeft samen met de Dienst Landelijk Gebied van LNV een plan gemaakt en vervolgens de gronden verworven die voor de inrichting van natte natuurgebieden nodig waren: zeven meter op beide oevers, waarmee ruimte ontstond voor het maken van een flauwe helling met een moerasachtig karakter.

HERSTELDE WATERLOOP IN DE JONKVROUWPOLEER BIJ IJZENDIJK

De Keuninck noemt het uniek dat de grondverwerving zo soepel is verlopen. 'Het blijkt maar weer dat er met landbouwers heel goed valt te praten als er wat te winnen is voor beide partijen.' Het waterschap kon de agrariërs compensatie geven in de vorm van structuurverbetering van hun land. Met de vrijkomende grond werd bijvoorbeeld land geëgaliseerd. Een deel van het nieuwe, glooiende droge talud mochten de boeren beschouwen als hun zogenoemde teeltvrije, oftewel spuitvrije zone.

De resultaten

Het resultaat van de inspanningen mag er zijn. Veel kale sloten met steile wallen zijn inmiddels omgevormd tot prachtig kronkelende kreken met natuurlijke oevers. Door het werk aan de oevers niet te strak uit te voeren, zijn kleine hoogteverschillen ontstaan, zodat er nu een groot scala aan water- en oeverplanten voorkomt. Zo is langs de Passageule inmiddels al 40 kilometer oever aangelegd met de grootst mogelijke variatie. 'Dankzij de creativiteit van de kraanmachinist en de opzichter is geen enkel deel van de flauwe taluds hetzelfde!', aldus De Keuninck. Hij wijst er ook op dat oeverafslag en inzakkers, zoals die vroeger veel voorkwamen, nu tot het verleden behoren. Opvallend is dat de muskusrat, die vaak in de steile wallen werd betrapt als de veroorzaker van dit ongemak, zich nauwelijks nog laat zien.

Delen in de 100 miljoen

Toen staatssecretaris Schultz van Haegen vorig jaar bekendmaakte dat zij 100 miljoen euro uittrok voor WB21-projecten van gemeenten en waterschappen ter bestrijding van de wateroverlast, was het waterschap Zeeuws-Vlaanderen er snel bij. Dat moest ook wel, want het was 'wie het eerst komt, die het eerst maalt'. Voor de uitvoering van vijf projecten, waaronder een deel van de Passageule, zegde het rijk aan het waterschap een bedrag van 1,7 miljoen euro toe.

Vier eeuwen na de Tachtigjarige Oorlog sluit in Zeeuws-Vlaanderen modern waterbeleid perfect aan bij de cultuurhistorische waarden uit het verleden. De 'valorisering' van de Passageulelinie zoals dat in Zeeland wordt genoemd, oftewel het weer op waarde brengen van deze vroegere waterlinie, is een heel eind op streek. Als het aan de Zeeuwen ligt zullen de andere linies spoedig volgen.

KP

MEER INFORMATIE:

Waterschap Zeeuws-Vlaanderen, Bram de Keuninck,
tel. (0115) 64 12 46, bdke@wszv.nl

BRAM DE KEUNINCK

Schoolplaten en water

In het vroegere onderwijs nam de schoolplaat een belangrijke plaats in. Enerzijds doordat er begin 1900 nog weinig andere middelen voorhanden waren om iets klassikaal aanschouwelijk te maken. Anderzijds ook doordat gehele leermethoden de schoolplaat als 'kapstok' gebruikten om de kennis over natuur, aardrijkskunde of geschiedenis aan de man te brengen. Als handelaar in schoolplaten heb ik de meeste Nederlandse platen wel een keer gezien dan wel verkocht. Mij is hierbij opgevallen dat de aardrijkskundige platen waarop waterwegen zijn afgebeeld, uitblinken in het weergeven van veel dynamiek.

Als voorbeeld heb ik de plaat genomen die de firma Noordhoff te Groningen in 1913 uitgaf. De titel van de plaat 'Zuiderzeevaart op het Pampus' wekt de indruk dat dit een saaie plaat is waar weinig op gebeurt. Immers de uitdrukking 'Voor Pampus liggen' betekent zoveel als uitgeteld en weinig actief zijn. Maar de maker van de plaat, schilder Hobbe Smith (1862-1957) heeft het tegendeel bewezen. Smith heeft als standplaats de dijk in Durgerdam ingenomen en van hieruit een dynamisch riviergezicht geschilderd.

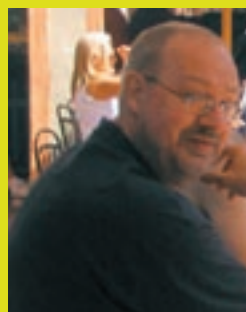
De plaat geeft een komen en gaan van vele grotere en kleinere zeilschepen weer. In de leraarshandleiding die bij de plaat hoort, staan aantallen genoemd die mij verbaasden. Jaarlijks 2500 grote zeeschepen, 45.000 schepen door de sluisen van het Noord-Hollands kanaal en 61.000 schepen geschut door de Oranjesluisen. Waarlijk aantallen die aangeven dat in deze periode, rond 1910, Amsterdam een druk bevaren stad was.

Heel duidelijk laat de plaat het Hollandse water zien. Uitgestrekt, met op de achtergrond het silhouet van Amsterdam – dat ondertussen, na 95 jaar, flink is veranderd. Toch is het gedeeltelijk nog herkenbaar. Aan de rechterzijde als een wat donkere massa weergegeven zien we het dorp Ransdorp. Links daarnaast is de toren van Nieuwendam te zien. Hiernaast de Oranjesluisen met het stoomgemaal. Nog steeds herkenbaar voor de huidige generatie Amsterdammers zijn de Westertoren en de H. Nicolaaskerk. De havenmensen zullen ook de kranen zien die buiten de IJ-dijk een droogdok aan het maken waren. Tegenwoordig is dit de plaats van de Oostelijke IJ-havens.

De schepen centraal op de plaat hebben zojuist de Oranjesluisen verlaten en zeilen achter elkaar aan. Links hiervan is een sleep te zien, bestaande uit een sleepbootje met een paar schepen erachter. Op de voorgrond zeilt een turfschip met daarachter een klein snel jacht.

Andere uitgeverij hebben vergelijkbare platen op de markt gebracht met taferelen die duidelijk maken dat het water van oudsher een belangrijke plaats in het vervoer, de handel en de visserij innam. Alleen al van IJmuiden zijn mij acht verschillende platen bekend. Vooral met afbeeldingen van de sluisen, maar ook een van de vissershaven.

In deze tijd bekijken we de platen met een sentimentele en nostalgische blik. In de jaren dertig was het de weergave van de maatschappij. Nu een blik in het verleden. De platen maken duidelijk dat de trage stroom van de rivier van de tijd toch veel veranderd heeft.

Ruud Wilstra,
antiquariaat De Kantlijn, Bredevoort